

O ZBIRCI IŠTVANA (STJEPANA, STEFANA) MEZE (1877-1967)

Ovaj veliki kolekcionar je čovjek sa tri imena (kojima je označavao svoje eksponate) i najmanje dvije domovine, a slobodno ga možemo nazvati građaninom svijeta, kojeg je gotovo cijelog proputovao. Sa tih putovanja donosio je brojne uspomene koje su ostajale kao svjedočanstvo o vremenu koje je prošlo. Vremenu, koje je nastojao sačuvati materijalno ga potkrepljujući raznovrsnim predmetima.

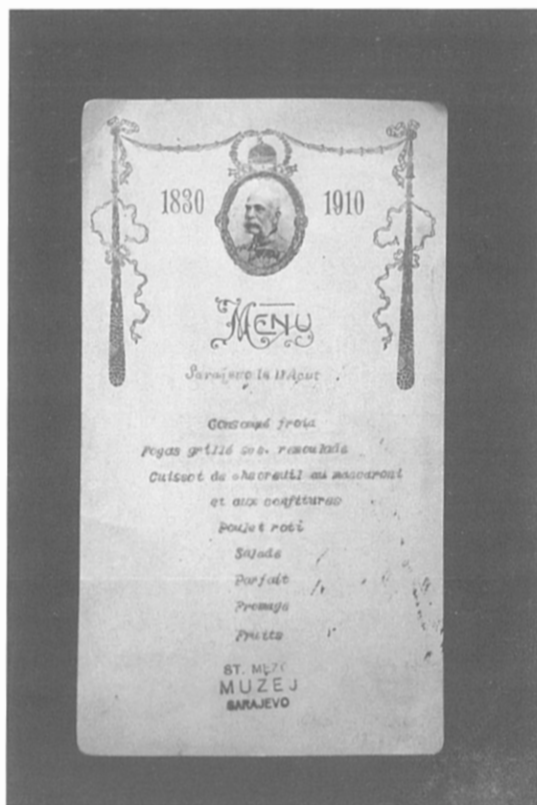
Ta iskonska potreba čovjeka za sakupljanjem, stara je gotovo koliko i čovječanstvo. Na početku, usmjerena samo na preživljavanje, vremenom se kultivisala i poprimala različite oblike i dimenzije. Svako od nas prošao je "sakupljačku" fazu u životu, od koje rijetko ostane neki trag; poneka sličica, salveta, značka, novčić... Samo rijetki "sačuvaju" to dijete u sebi, obogaćujući svijet i sve nas takvom djelatnošću.

Takav je bio Ištvan Mezo.

Rođen je u malom mjestu, pored Kečkemeta, u Mađarskoj. U Budimpešti je završio školu za konobara i počeo raditi u jednom budimpeštanskom restoranu. I, otprilike u to vrijeme, Mezo počinje sa aktivnošću koja će ubrzo postati njegova najveća strast i ljubav. Naime, posmatrajući gosta koji je prilikom izlaska iz restorana ponio jelovnik, kao uspomenu na boravak u njemu, Mezo počinje prikupljati jelovnike. Za pretpostaviti je da ga je taj motiv "vodio" svijetom, od grada do grada, od hotela do hotela, i napokon do – Sarajeva. Ne zna se da li se "napio vode sa Baščaršije", ali se zna da je neumorni putnik tu, konačno, spustio svoje kofere i odlučio predahnuti.

Zašto je izabrao baš Sarajevo, možemo samo pretpostavljati.

Možda je u njemu osjetio taj nadaleko prepoznatljiviji spoj Istoka i Zapada koje je upoznao putujući, a kao kolekcionar nastojao sačuvati uspo-

mene o doživljenome, ili ga je gostoprinstvo Sarajlija vezalo za ovaj Grad? Možda su golubovi u njemu najpitomiji?

Ovo su samo neka od mnogobrojnih pitanja na koja ne znamo odgovor, a tiču se Meze.

Nigdje se ne spominje podatak da je bio oženjen, mada na poledini jedne fotografije stoji natpis: "Supruga i dijete S.M.", ali odmah pored toga je veliki znak pitanja. Pretpostavljamo da je bilo gotovo nemoguće dijeliti ljubav i energiju, koja je bila usmjerena samo na jednu stranu. Upoznati, prikupiti i sačuvati što više, što raznovrsnije i rjeđe. I sve je bilo podređeno tom cilju.

Napustivši Budimpeštu – u Parizu počinje raditi kao prodavač novina. Pere posuđe u restoranima, a vrlo brzo počinje raditi posao konobara, u pariškim hotelima. Čini se da je Mezo birao i mijenjao zaposlenja vođen impulsom kolekcionara. Bilo je potrebno uvijek biti na "izvoru", slobodan za putovanja, nezvan porodičnim ili drugim vezama, koje bi ograničavale ili na bilo koji način sputavale neumornog putnika u njegovim nakanama.

Putujući, Mezo je sklapao poznanstva sa ljudima sličnih interesovanja koji su mu stalno slali nove primjerke jelovnika, kojima se uvećavala kolekcija i sreća ovog čovjeka. Mezo je, vjerovatno, najveći kolekcionar jelovnika na svijetu.

Zbog njih je bio spreman "prepješčiti" Centralnu i Sjevernu Afriku, Japan, Rusiju. Došao je i do perzijskog cara od koga je na poklon dobio rijetke primjerke jelovnika. Nošen željom za posjedovanjem rijetkih i neobičnih jelovnika Mezo je obećao brak jednoj dvorkinji sa ruskog dvora kako bi dobio primjerke jelovnika sa svečanog ručka povodom krunisanja ruskog cara Aleksandra III u Moskvi, u maju 1883. godine. I to su sigurno najljepši i najneobičniji primjerci jelovnika do kojih je Mezo uspio doći. Veliki, bogati i moćni, kao carska Rusija tog vremena.

Nasuprot njima, u Mezeovoj kolekciji nalaze se i primjerci elegantnih i profinjenih jelovnika kao na primjer, jelovnik kojim se služila poznata francuska glumica Sara Bernar, datiran 21.9.1911. godine, ili primjerak kojim se koristio kompozitor Franc List iz 1858. godine. Treba pomenuti i jelovnik pravljen povodom obilježavanja osamdesetog rođendana cara Franje Josifa /18.8.1910./, kao i onaj kojim se koristio austrougarski prestolonasljednik Ferdinand tri dana prije atentata u Sarajevu, 25.6.1914. godine.

Sa ponosom zaključujemo da sarajevski jelovnici ljepotom dizajna i atraktivnošću nimalo ne zaostaju za evropskim jelovnicima tog vremena.

Kada smo počeli "gubiti korak" sa Evropom, ostavljamo drugima u razmatranje. Nama ostaje činjenica da je Mezo prenio dio te Evrope u Sarajevo i tu ga zauvijek ostavio.

O tome svjedoče i neki drugi primjerci sakupljenog blaga, osim jelovnika, koji su najbrojniji. Na primjer, čaše sa likom austrougarskog cara Franje Ferdinanda ili prekrasni primjerci porculanskog posuđa koji pripadaju ovoj kolekciji, vaze, ćupovi, lusteri, oružije, dijelovi namještaja, umjetničke slike, fotografije pa sve do kutija šibica – tog, gotovo bezvrijednog, potrošnog predmeta koji u kolekciji Stjepana Meze dobija poseban značaj s obzirom na brojnost, starost, porijeklo i poruke pojedinih primjeraka. Posmatrajući više od 450 komada sakupljenih šibica "vraćamo" se u vrijeme NOB, velikih sportskih natjecanja. Saznajemo kako je "Borac" iz Travnika reklamirao svoje proizvode prije četrdeset i više godina, koja je pasta za zube i koji deterđent bio moderan. I koja marka radio – aparata je tada bila hit. Danas, u vremenu računara, i džinovskih plakata ove reklame djeluju prevaziđeno i nemoćno – kao i predmeti na kojima su odštampani. Ali, tako jasno ocrtavaju duh prošlog vremena, njegove specifičnosti i vrijednosti. A, to su kategorije na koje muzejska djelatnost računa. Snaga muzeja "leži" u mjenjanju

percepcije i izazivanju emocije, empatije, mnogo više nego u “usađivanju” novih činjenica.

Oko 4.000 jelovnika zajedno sa velikim brojem umjetničkih slika, oružja, dijelova namještaja, satova, kutija šibica, Mezo je 1961. godine, uz simboličnu novčanu naknadu, predao Muzeju grada Sarajeva. Devet godina poslije njegove smrti, sudskom odlukom Mezeova zaostavština je dodijeljena njegovim sestričnima, koje su živjele u Mađarskoj. Kada su otvorena vrata prostorije u kojoj su se čuvale Mezeove stvari konstantovano je da je gotovo sve propalo usljed vlage i neadekvatne brige. Ispostavilo se da su nagađanja oko vrijednosti zaostavštine bila neosnovana. Samo je numizmatička zbirka zadržala vrijednost i ponuđena je na prodaju.

Kao da je pretpostavio kakva bi sudbina mogla zadesiti njegovu kolekciju Mezo ju je na vrijeme predao u sigurnije ruke. Nažalost, ni Muzej kao ustanova koja prije svega treba da prikuplja i adekvatno čuva, pa tek onda da obrađuje i izlaže bogatstva koja se nalaze u njemu – nije bila u stanju do kraja ispoštovati ove, osnovne muzeološke principe. Već skoro 50 godina zaostavština Ištvana Meze “leži” u Muzeju Sarajeva, nedostupna za one kojima je namjenjena i poklonjena. Istina, davne 1961. godine, kada je Zbirka “ušla” u Muzej napravljena je izložba na kojoj se mogao vidjeti dobar dio onoga što je Mezo sakupio i poklonio Sarajevu. I još u par navrata Sarajlije su mogle vidjeti dio Mezeove kolekcije, ali nikad u cjelini, sređenu i adekvatno muzeološki obrađenu, a oni su itekako bile zainteresirani za život i djelo ovog čovjeka. Još među njima ima onih koji se sjećaju “kralja golubova” sa prepoznatljivom francuskom kapom, kariranom košuljom i obaveznom leptir mašnom i njegovog druženja sa omiljenim pticama. To dokazuju i mnogobrojni novinarski članci napisani još za vrijeme njegovog života a naročito nakon smrti, kada se javila ideja o stavljanju spomenika na mjestu gdje je Mezo živio (Titova ulica br. 37, preko puta legendarne kafane “Park”). Još za života Mezo je bio atrakcija, naročito strancima koji su posmatrali svakodnevni ritual hranjenja golubova upotpunjavan mnogobrojnim poljubcima. Svaki dan, bez obzira na vrijeme i njegove čudi, Mezo je tačno u 15 minuta do 12 sati izlazio da nahrani ptice, koje su ga prepoznavale i slijetale mu na ruke i ramena. Dubovački kipar, Marjan Kocković bio je spreman besplatno uraditi skulpturu u prirodnoj veličini, ali na žalost, do realiziranja ove ideje nikada nije došlo. Da je spomenik napravljen vjerujem da nikada ne bi bio usamljen. Mezeovi golubovi to ne bi dozvolili.

A, mislim da je to bio i dug prema čovjeku koji je sav svoj imetak i energiju ulagao u ono što je postalo opšte dobro ovog Grada. Kao što je i sam Mezo bio njegovo prepoznatljivo obilježje. Na onima iza njega je – da on to ostane zauvijek.

Sažetak

O ZBIRCI ISTVANA MEZE

Ovaj strastveni kolekcionar je sve sakupljeno, poklonio Muzeju Grada Sarajeva 1961. godine. Kolekcija je veoma raznolika, a među najbrojnije i najprepoznatljivije primjerke ubrajaju se jelovnici. Oko 4.000 primjeraka svjedoči o kulturi ishrane i načinu dizajniranja jelovnika kroz dugi vremenski period, u raznim sredinama i za različite namjene. Kolekcija nije izložena ni u jednom depandansu Muzeja, ali bi uskoro trebala biti prezentirana u virtualnom svijetu muzeja.

Summary

THE ISTVAN MEZO COLLECTION

This passionate collector donated his entire collection to the Sarajevo Museum in 1961. Prominent among the extremely diverse artefacts he acquired are about 4,000 menus, attesting to the cuisine and the design of menus over a long period, in different circles and for a variety of occasions. The collection is not currently on display in any of the Museum's dependencies, but should shortly be presented in our virtual museum.